

Compte bancaire Bankrekening :
BE92 0636 1463 9323
E-mail : contact@lute-academy.be
www.lute-academy.be

Bureau de dépôt / Afgifte kantoor : Edegem 1

VU / ER : Greet Schamp, Pr. Boudewijnlaan 133, 2650 Edegem
P8002002

België—Belgique
2650 Edegem 1
8/4660

Geluit-Luthinerie

Uitgave van de Belgische Luitacademie
Publication de l'Académie belge du Luth

Yearbook 2020

sponsor

Préface
Christine Ballman
Présidente

Dans ce numéro du yearbook 2020, année très particulière, vous trouverez la suite de l'étude d'André Nieuwlaat et la présentation d'un manuscrit de luth de la Bibliothèque Royale par Gilbert Huybens, manuscrit du 16e siècle jusqu'ici non encore étudié !

Voorwoord
Greet Schamp
redactie

Sommaire / Inhoud

Préface C. Ballman	p. 1
Voorwoord G. Schamp	p. 1
Brussels luithandschrift G. Schamp	p. 2
On the need for an updated (and ultimately revised) edition of the lute music of Francesco da Milano André Nieuwlaat	p. 6
Uppsala 87 fol. 53v—54r	p. 8
Francesco 84 and related versions	p.12
Over de noodzaak van een bijgewerkte (en uiteindelijk herziene) editie van de luitmuziek van Francesco da Milano André Nieuwlaat	p.17
Ricercar 1 & 2 Uppsala 87	p.22
Colophon-Colofon	p.24

Gilbert Huybens ontdekte een onbekend luithandschrift in de KBR en André Nieuwlaat vervolgt zijn artikelenreeks. Hij genoot een opleiding als Nederlands letterkundige en door zijn beroepsmatigheid als archivaris brengt hij een frisse kijk op hoe we luitbronnen kunnen benaderen om zo nieuwe verbanden te ontdekken, die musicologen en luitspelers tot nu toe vaak ontgaan zijn.

Ik wens u veel leesgenot!

Een onbekend luithandschrift HS. II 2801 Mus in de KBR

Greet Schamp

Gilbert Huybens uit Leuven bracht ons deze zomer op de hoogte van een tot nu toe onbestudeerd luithandschrift Hs. II 2801 Mus in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. Hij heeft hierover een artikel gepubliceerd in 'Volkskunde' 121 (2020), 2 dat tevens een ander handschrift bespreekt, nl. het Hs. 19997 dat Nederlandse meerstrofige liederen bevat: 3 liedteksten en een rederijkersrefrein.

Enkele Franse liedteksten zijn evenwel onvolledig. Dat geldt eveneens voor de notenbalk op fol. 68r. In het handschrift staan 6 Nederlandstalige liederen die in het artikel in Volkskunde besproken worden samen met de 3 liederen uit een ander Brussels handschrift nl. Hs. 19997. Het Hs. II 2801 Mus werd op 4 november 1901 bij de heer Kieckens in Brussel aangekocht voor de prijs van 29 Bfr. en ingeschreven als 'Album de chansons en français et en flamand XVIe siècle'. Het berust nu in de muziekafdeling.

Zo op het eerste zicht kan ik zelf al zeker zeggen dat het om Franse tabulatuur gaat voor een 6-korige luit en de relatieve stemming staat aangegeven op het laatste blad: 'dit is de stellinghe van de luyte' zie de afbeelding op bladzijde 4

Wat me wel opvalt is dat er slechts 5 lijnen zijn, misschien had de schrijver enkel een rastrum met 5 lijnen ter beschikking?.

Sommige maten lijken me wat slordig getoerd - vb. het ritme dat onvolledig is zoals in Je souffre passion, (de laatste afbeelding) - terwijl andere zoals Il etoit ungue fillette dan weer wel correct zijn.

Gilbert Huybens beschrijft het Hs. als volgt: Oblong, in -4° [papier: 20,50 X 15 cm] het watermerk met een kroontje en het woordfragment Nicolas is op verschillende folio's zichtbaar, op fol. 74r staat de naam van een zekere Lybrech(t) vander Haghen vermeld en op andere plaatsen worden de steden Brugge en Brussel vernoemd. Er zijn ook mogelijk wel 8 verschillende schrijvershanden aan het werk geweest.

Het Hs. is strak ingebonden (moderne band) en op fol. 80r staat het jaartal 1617, maar het corpus van de Franstalige liederen is veel ou-

der (tweede helft/eind zestiende eeuw). Tussen fol. 12 en 67 staan alleen maar liedteksten maar bij de meeste is boven de aanvangsstrofe een lege ruimte gelaten waar wellicht een tabulatuur had moeten komen.

De 6 liederen zijn: 1. fol. 8v *JE SOUFFRE PASSION / D'UNE AMOUR FORTE* Antwerpen 1576, p. 4v (tekst); Chardavoine 1576, p. 24v en 1588, p. 72v (tekst en melodie)

2. fol. 9r *AMOUR EST UN GRAND MAISTRE / SON CHANTRE TE VEUX ESTRE* Antwerpen 1576, p. 77r (tekst). Jacob Arcadelt (1507-1568) bewerkte het lied voor twee en drie stemmen. Bij Phalesius verscheen een bewerking voor cister: Vanhulst 1570 (148 – 28).

3. fol. 9v-10r *JE ESTOIT UNGUE FILLETTE / DE NOBLE COEUR* Lyon 1557, p. 68 (tekst); Chardavoine 1576, p. 77v en 1588, p. 135v (allebei tekst en melodie)

4. fol. 10v *CELER NE PUIS MON AFFAIRE / CAR MON COEUR NE SE PEUT TAIRE* Antwerpen 1576, p. 137v (tekst)

5. fol. 11v *ERA DI MAYO / ERA EL PRIMA VERA* Van dit Italiaans lentelied verschenen bij Phalesius verschillende bewerkingen voor cister: Vanhulst 1564 (109 – 24), 1568 (124 – 4), 1570 (148 – 133).

6. fol. 12r *ET LA BELLA FRANCISKYNN / LA PIANCE ET LA SOUSPIR* Bij Phalesius verschenen verschillende luit- en cisterbewerkingen: Vanhulst 1546 (2 – 46), 1549 (7 – 54), 1568 (124 – 18), 1564 (108 – 18)

7. fol. 68r *PASSEMEDE D'ITALIE*

Vermoedelijk zijn de teksten en tabulaturen van de chansons ontleend aan de volgende muziekdrukken van Phalesius:

1557 *Recueil de plvsievr's chansons divise en trois parties*. Lyon, Benoit Rigaud & Ian Saugrain.

1576 *Recueil et eslite de plvsievr's belles chansons*. Antwerpen, lean Waesberge.

1576 Chardavoine, Jehan, *Le recueil des*

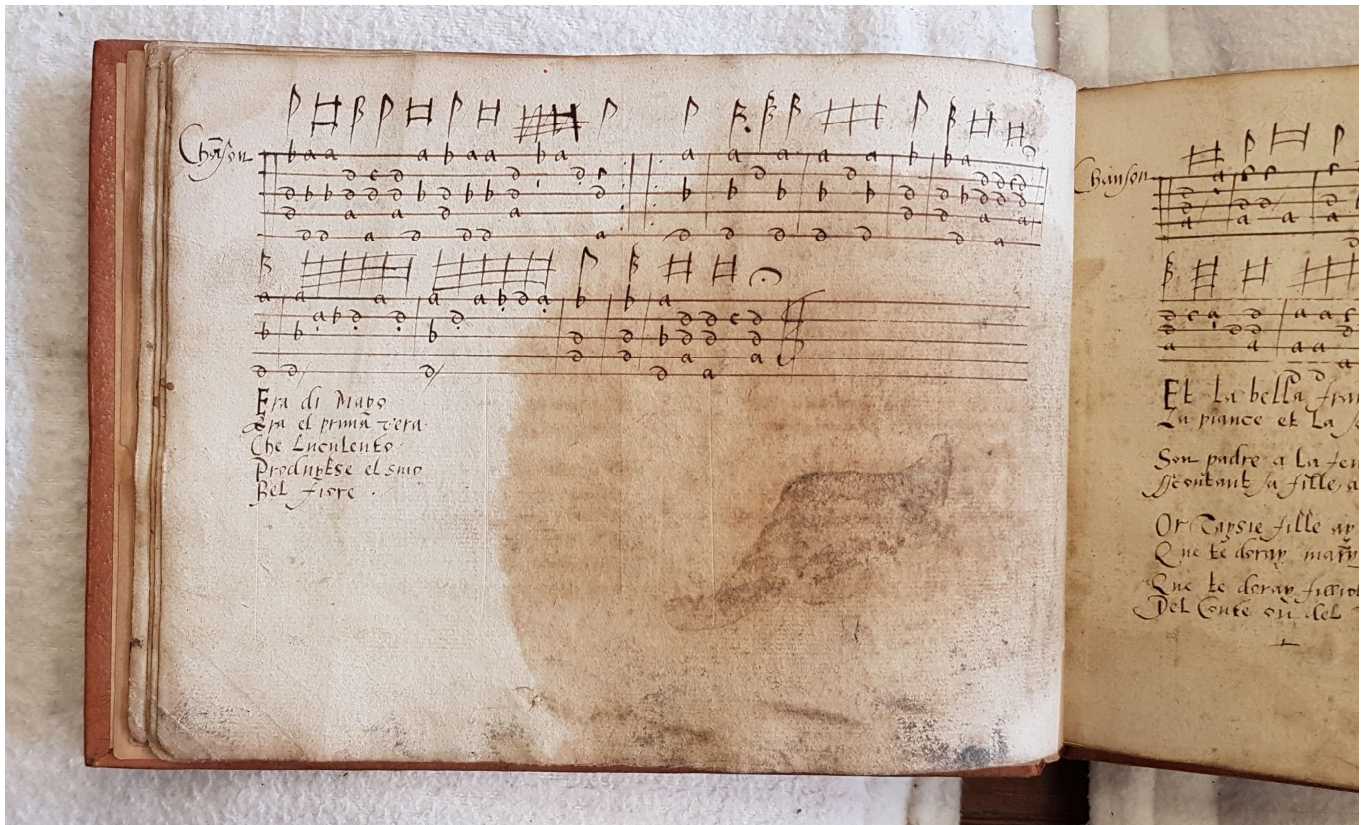

plus belles et excellentes chansons en forme de voix de ville. Parijs, Claude Micard. et ses fils 1545-1578. Brussel, 1990.

Heruitgave: Parijs, 1588, Marc Locqueneux.

Henri Vanhulst, *Catalogue des éditions de*

Het handschrift bevat 65 chansons waaronder één Italiaans lied, zie afbeelding. Een aantal

Era di Mayo fol 11v origineel en in een transcriptie van Noor Wouters

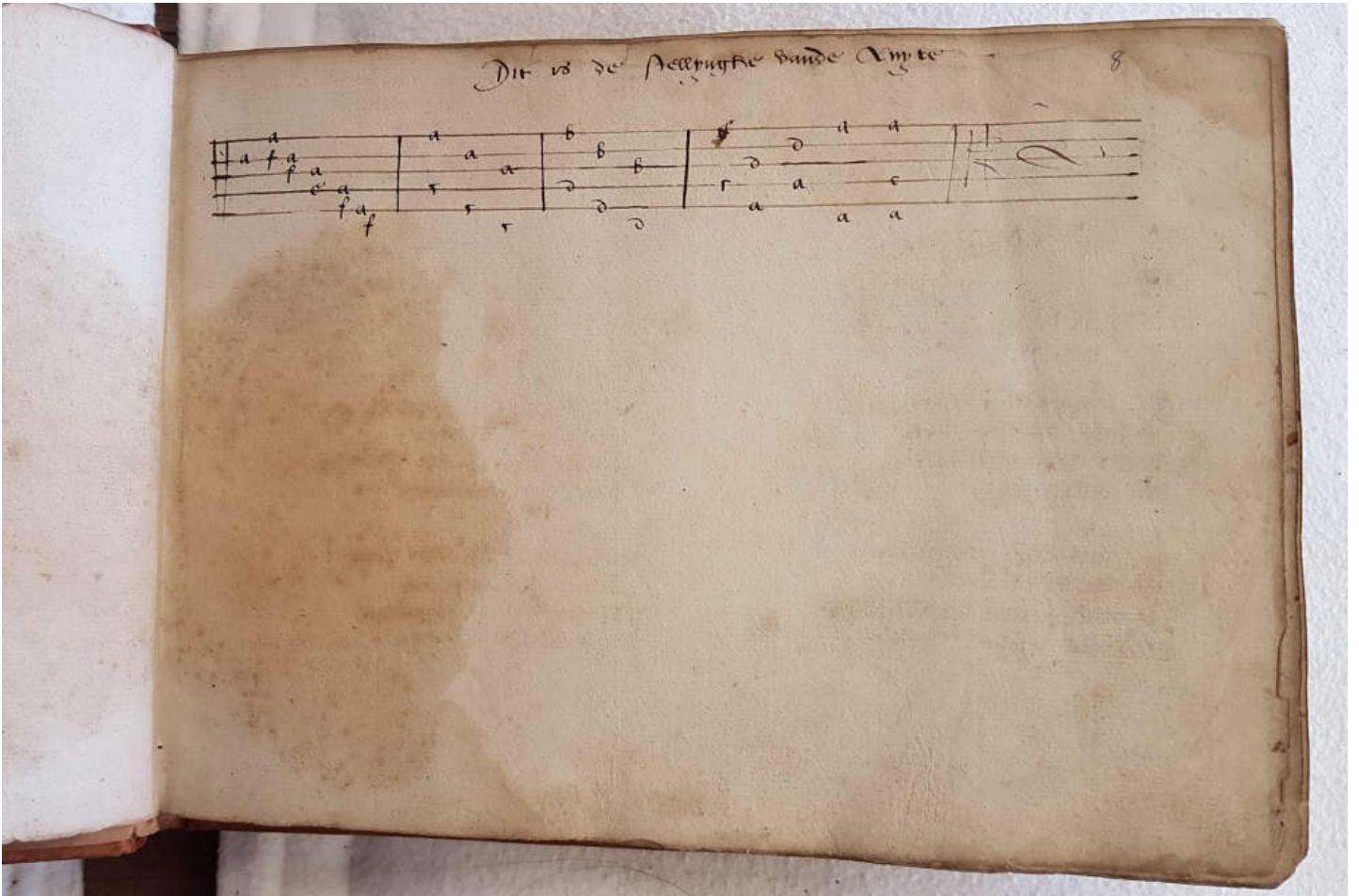

van de liederen kan met zgn. wijsaanduiding op bekende melodieën gezongen worden zoals Fortune helas (fol. 52v), La fleur (fol. 54v) en l'Amour (fol. 67v).

Op de volgende bladzijden kan u nog enkele afbeeldingen zien uit dit handschrift en we hopen dat Gilbert Huybens in een volgende eigen bijdrage uitvoeriger kan ingaan op al de luitmuziek, want in het artikel in *Volkskunde*

focust hij voornamelijk op de liederen. Hij gaf les aan het Leuvense Conservatorium (SLAC) en compileerde de interessante catalogus *Thesaurus Canticorum Flandrensium. Het gedrukte Nederlandse liedboek in Vlaanderen (1508-1800)*, Leuven, 2004 voor wie verder geïnteresseerd is.

Fol. 8r *Dit is de stellinghe van de luyte* (dit is de aanduiding van de renaissance luitstemming).

Fol. 68r *Passemede d'Italie*

On the need for an updated (and ultimately revised) edition of the lute music of Francesco da Milano André Nieuwlaat

The year 1899 saw the publication of a landmark edition of a truly iconic source of early English keyboard music: the *Fitzwilliam Virginal Book*. Inevitably, this edition (by J.A. Fuller Maitland and W. Barclay Squire) reflected the state of scholarship as it was at the time of its publication. Although there are still many questions surrounding the *Fitzwilliam Virginal Book*, considerable progress has been made since then by scholars studying the manuscript. And yet, in spite of increasing knowledge and changing insights, the 1899 edition has remained in use as the standard edition ever since it was first published, being reprinted unaltered time and time again. It wasn't until very recently that a new scholarly edition of the *Fitzwilliam Virginal Book* (editors: Jon Baxendale and Francis Knights) finally saw the light; an edition that was long overdue, and that profits from the extensive scholarly research over the last 120 years.

The editors of the 1899 edition were pioneers in their field, and so it is only natural that, like all pioneers who are the first to explore unknown territory, they occasionally made mistakes, often because certain facts were simply unknown to them. This does not however make the achievement of the original editors any less impressive. For well over a century, their edition has been a constant source of inspiration for generations of keyboard scholars who came after them, and for this reason alone the edition of 1899 should be treated with the respect that it deserves.

When it comes to lute scholarship, the situation is in fact quite similar, except that of course the pioneering era of systematic scholarly research into lute sources didn't arrive until much later. One of the landmark editions of lute music is the monumental edition by Arthur Ness of the lute works of Francesco da Milano, published in 1970 (1). Much like the 1899 edition of the *Fitzwilliam Virginal Book*, Ness' 1970 edition continues to be used as the standard edition up until the present day by scholars and players alike. But, again as in the case of the *Fitzwilliam Virginal Book*, I believe that a new and completely revised edition is called for, one that should certainly be based on the original 1970 edition (2) but that also reflects the research developments that have taken place in the past five decades.

It is clear that any research into the works of Francesco depends first and foremost on having a complete and accurate list of all known sources. Since Arthur Ness published his edition, several important sources containing music by Francesco have come to light (such as the two-volume 1536 Sultzbach print and the Barbarino and Castelfranco manuscripts), and some of those sources even contained pieces by Francesco that were previously unknown. Obviously, Ness' list of contents and concordances does not contain any references to these important additional sources. This in itself should be reason enough to update Ness' list, and to make this updated list generally available to the public, for instance by publishing it on the website of one of the lute societies. Most sources containing music attributed to Francesco are available online in facsimile nowadays. The updated list that I am proposing could be expanded with relatively little effort to include links to the facsimiles whenever available, as well as to modern editions of all pieces.

The updating of the list of contents and concordances would also be a welcome opportunity to correct any errors in Ness' original list. Given the enormous amount of work that was involved in making his edition, as well as the complexity of the typesetting process, it is hardly surprising that errors can be found. For instance: the reference 'See also Appendix, No. 17' under No. 31 should refer to No. 16 instead: an obvious printing error. But small errors can have major consequences. I became aware of this only recently when I saw the tracklist of Nigel North's CD with works by Francesco, 'Dolcissima et amorosa'. One of the pieces on his CD is No. 84. If the

index in the 1970 edition is anything to go by, there seems to be no reason *not* to include it: only one source is known for this piece (Florence Magl. XIX 168), and it attributes the piece unequivocally to 'franc[esc]o Milanese'. But another version of the same piece, that is very close to it, can be found in the appendix to Francesco's works, as App. 14. However, in the 1970 edition under No. 84, a cross reference to App. 14 is missing (although App. 14 does include a cross reference back to No. 84). For App. 14 two sources are known: two prints from 1546 containing works by Joan Maria da Crema (Brown 1546-10 and 1546-11). App. 14 is Da Crema's *Recercar undecimo*. This of course makes the attribution to Francesco in the Florence manuscript dubious to say the least, especially since the Da Crema prints predate the Florence manuscript by several decades. I am not sure whether Nigel North was aware of the link with App. 14 when he decided to include 84 on his CD, but it is clear that, if he did not, there would have been no reason for him to doubt the authenticity of 84.

As it happens, No. 84 also perfectly illustrates the need to add additional sources that I mentioned earlier. Between 84 and App. 14, there is a total of three sources. But it turns out that there are considerably more. In 1549, Pierre Phalèse published a setting (in Brown 1549-8) that is nearly identical to Da Crema's original, and in 1552 this was followed by a setting by Hans Gerle (in Brown 1552-1) which follows Da Crema very closely but has some additional ornamentation. Settings that are more closely related to the version in Florence 168 can be found in the Wurstisen lute book (two versions in German tablature, the second one with added ornamentation) and in Elias Mertel's 1615 printed collection *Hortus musicalis*. There are therefore no fewer than eight sources in all, and Florence 168 is the only one of those sources to ascribe the piece to Francesco. I have included the scores of all known versions for any readers who may be interested in the exact differences between them.

This leads me to the next question: that of conflicting and dubious attributions. In his edition, Arthur Ness himself expressed his doubts about the authenticity of a number of pieces, especially the ricercars in Scotto's *Libro settimo* (Brown 1548-4). He writes:

"Scotto's *Libro settimo* of 1548 (48S7) is particularly curious, having fewer concordances and more obvious misprints than any other tablature containing Francesco's music. [...] The other ricercars have, uncharacteristically, a rambling formal structure, an absence of linear clarity, and a preponderance of jagged, nervous embellishment; in No. 51 an extended passage, measures 51-84, is too unimaginative for Francesco, even in one of his weaker moments. The ricercars in 48S7 should be studied with caution; they may be works for which we have no authentic text (if they are indeed Francesco's), and to which the "editor" of 48S7 has added his own material and embellishments." (p. 9)

American musicologist Victor Coelho echoed this view in his contribution on Francesco da Milano to *Musik in Geschichte und Gegenwart* (3):

"The large majority of these works may well be *opera dubia*, similar to the thirteen equally uncharacteristic fantasias attributed to Francesco in Borrono's *Intavolatura di lauto* of the same year, and the six fantasias attributed to him in Vincenzo Galilei's *Intavolature de lauto*, which are, at best, pastiches, and at worst largely the work of Galilei himself. [...]. Not surprisingly, none of these pieces was ever reprinted."

In another article, Coelho had earlier expressed his doubts about the authenticity of the majority of pieces attributed to Francesco in the Cavalcanti Lute Book and in Galilei's print, thus:

"*Cavalcanti* and Galilei's first book of lute music, the *Intavolature de lauto* (Rome, 1563), contain between them fourteen unique fantasias or ricercars (I use the term equally) that are attributed to Francesco da Milano – six in Galilei's book and eight in *Cavalcanti*. These works

Dinardelotto a.s.

mus de manus do mi ni ma longe te quare'

no su sine a mus do minu de dit do minus

a su bit si cut domi no pla cu it i ta

sa tist si no me do mi ni be ne di cum

Si no me do mi ni be ne di cum

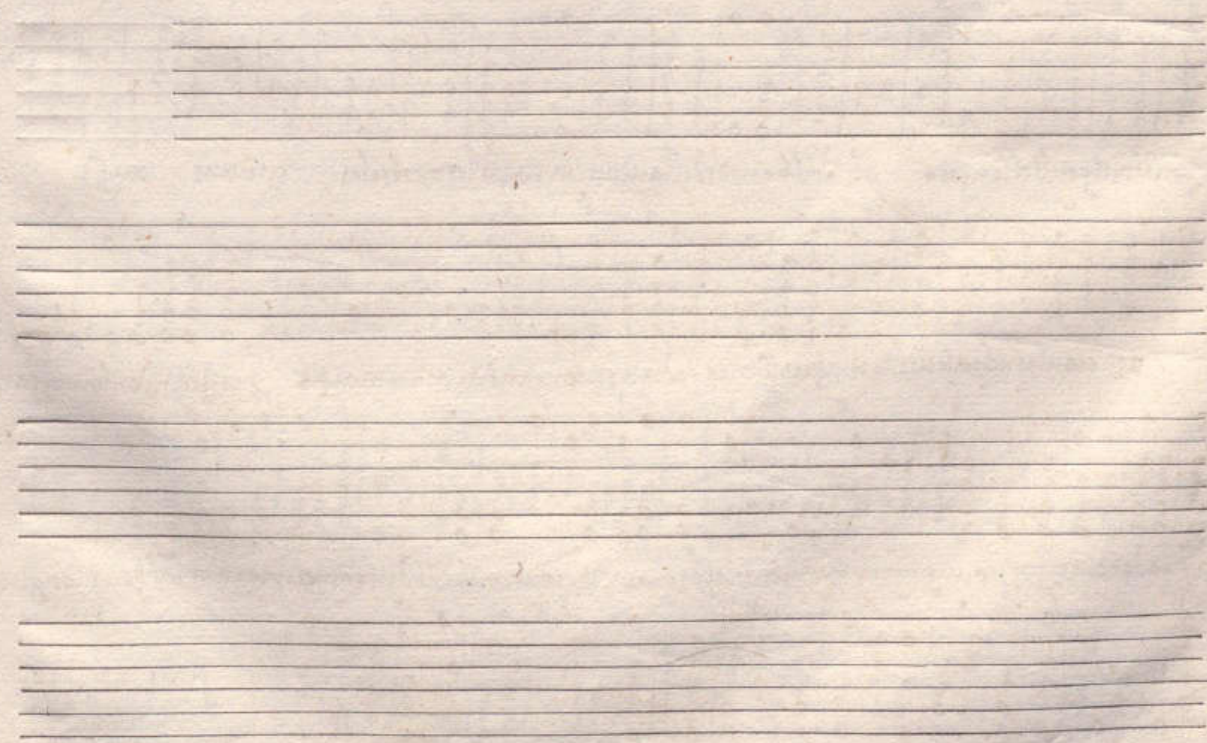
nu dus je gressus sum da u ta

ro ma ni sme c' nu dus nu da dus re uer

fa re illuc do mi ni de dit do mi nusa

The image shows a handwritten musical score for lute, consisting of five systems of music. Each system has a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notation includes rhythmic values (quarter, eighth, and sixteenth notes) and rests. The lyrics are written below the staff in a cursive hand. The first system begins with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics for the first system are "Ihu xpi aut domino pla cu". The second system continues the lyrics with "fa effue si no madommm". The third system has the lyrics "be nedi tu". The fourth system has the lyrics "nomadommm". The fifth system is mostly empty with some faint notation. The paper is aged and shows some staining.

do not appear in any other source. They are known to us only posthumously, and are transmitted in these sources that have no traceable ancestry to their alleged author. The works were nevertheless accepted as authentic by Ness and they appear in his edition of Francesco's lute music. But a close study of these fantasias reveals such stylistic incongruities with Francesco's authenticated output that their attribution to the lutenist cannot be accepted without a legitimate challenge. Most of them are far too long and their dense textures are totally unlike Francesco's printed work. The fantasias develop sequences to the point of tedium and cadential points are too infrequent; the idiomatic play, which is one of the most consistent and characteristic qualities of Francesco, is contorted, static, and awkward, and the development of subjects in most of the fantasias is perfunctory. [...] It is surprising that no one has ever questioned why (or how) some twenty years after Francesco's death, six new and unique fantasias appeared at the end of a book by Galilei, and almost thirty years later another eight fantasias, most of them also unique, appear in a Florentine manuscript [Cavalcanti], one with possible ties to Galilei.”(4)

I first consulted Ness' Francesco edition when I began my research into lute sources, about 5 years ago now. At the time, I had my doubts about the authenticity of two pieces attributed to Francesco: Nos. 82 and 83, and one of the reasons for this touches upon what Coelho mentions here. The fact that two fantasias by Francesco (Nos. 82 and 83) would suddenly appear out of the blue, some 50 years after Francesco's death, and in an English source too rather than in a Continental one (the Holmes lute book Dd.2.11) was enough to make me suspicious.(5) When I then had a first close look at the list of sources in Ness' Francesco edition, I was struck by the fact that the earliest sources for Francesco's works can be divided roughly into three categories: printed editions that were published while Francesco was still alive, printed editions that were published after his death (1540s and Galilei's 1563 *Libro primo*), and a number of manuscript sources, the majority of which are usually dated as being from the late 16th century.

I recently re-read Victor Coelho's article on the Cavalcanti ricercars, and I then decided to see whether I could find any concordances for those pieces by using the Incipit search option of the online lute music database by Peter Steur and Markus Lutz. Much to my surprise, it didn't take me very long to find concordances for two of the ricercars in Cavalcanti: Nos. 76 and 77. They both turned out not to be ricercars, as they are described in Cavalcanti, but intabulations of vocal pieces instead – and they also showed that Coelho's doubts about the authenticity of the ricercars in Cavalcanti were fully justified, for these two pieces at least. No. 76 is an intabulation of Cypriano de Rore's madrigal *Com'havran fin le dolorose tempre*, first published by Gardano in 1547, four years after Francesco's death. 'Ricerca 76' turned out to be almost identical (apart from the key it is in) to a lute intabulation of the madrigal that has been published earlier by Vincenzo Galilei in the 1568 edition of *Fronimo*. Similarly, the piece immediately following it in Cavalcanti (No. 77) proved to be an intabulation of Philippe Verdelot's *Si bona suscepimus*. Lute intabulations of this piece were published in several printed editions since 1547, but comparison of all known versions shows that 'Ricerca 77' was probably based on the setting that was published by Melchior Newsidler in his *Teutsch Lautenbuch* of 1574; it was transposed up one tone to fit a 6-course lute (the Newsidler requires a 7th course), and all ornamentations were removed. The lute book Uppsala 87 contains a unbarred setting which is extremely close to the one in Cavalcanti, with 2 major differences however: Uppsala has bar lines, whereas Cavalcanti is unbarred; and the Uppsala version is texted. (6)

I was of course very pleased to have found these concordances. But when I mentioned what I had found on the Lute Society's Facebook page, Arthur Ness reacted by saying that I should credit Franco Pavan for the identification of 77; Pavan had already made the same discovery before me, and had published about it some years ago. Arthur Ness also told me that he himself had earlier identified 76 as being an intabulation of the De Rore madrigal.

This brings me to my final point. Although many articles on Francesco da Milano and his music have been published over the years in many different periodicals, there seems to be no complete and updated bibliography available anywhere. As a result, discoveries have been made and published about that are known only to those who happen to have read the articles involved. I believe that the research into Francesco's music would benefit greatly if the updated list of sources that I proposed earlier would be accompanied by an equally updated, complete list of all relevant publications on the subject of Francesco and his music. Such a list could also include links to pdf's of the articles, provided of course that permission can be obtained from the authors and/or copyright holders.

In his contribution to *Musik in Geschichte und Gegenwart* that I quoted from earlier, Victor Coelho writes:

"Of the approximately 125 compositions that are assumed to be by Francesco, less than half of them were published during his lifetime, and many new and unique works attributed to him continued to appear almost fifty years after his death. Not surprisingly, the Francesco catalogue as it stands now reveals a stylistic and technical inconsistency that cries out for serious analytical scrutiny, a topic that Francesco scholars have shown a puzzling reluctance to broach. It is fairly clear that many attributions to Francesco cannot be accepted uncritically, and in seeking to ascertain what exactly Francesco did and did not write, recent studies have confronted this issue from a range of musicological perspectives."

Francesco's music and the sources in which it is found deserve to be studied even more closely than it is now. But in order to achieve this, I think it is essential that the accessibility of all available information is improved along the lines that I suggested. Science – including musicology – should always be a work in progress. But progress can only be made when the circumstances for doing research are favourable. I believe that all possibilities of modern-day technology should be used to create such circumstances. As it is now, Ness' edition still is the standard edition of the works of Francesco, and I have no doubt that it will continue to be for some time to come. We are all very much indebted to the magnificent pioneering work of Arthur Ness. But sooner or later, it will inevitably be replaced by a new edition, based on the state of research as it will be then. In this article, I have attempted to explain what I believe is needed to create the circumstances to achieve that, by building on the work that Arthur Ness has done 50 years ago now. And I think that most will agree with me that this shouldn't take 120 years, as was the case with the *Fitzwilliam Virginal Book*.

Notes:

(1) Arthur J. Ness (ed.), *The Lute Music of Francesco Canova da Milano (1497-1543)*, Cambridge Mass., Harvard University Press, 1970.

(2) If only for practical reasons: Ness' numbering is universally used in articles, and it would be folly and highly impractical to replace it with a different numbering.

(3) English translation available at <http://people.bu.edu/blues/documents/FrancescoMGG.Coelho.pdf>

(4) 'The reputation of Francesco da Milano (1497-1543) and the Ricercars in the "Cavalcanti Lute Book"', in: *Revue Belge de Musicologie / Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, Vol. 50 (1996), pp. 51-52; available at http://people.bu.edu/blues/documents/Coelho_Cavalcanti.pdf

(5) My findings on the authenticity of Francesco 83 and 82 were published in *Geluit-Luthinerie* 76 (December 2018) and 77 (March 2019) respectively.

(6) The fact that two pieces, attributed to Francesco and found on consecutive pages in the same manuscript, both turn out to be intabulations of vocal pieces which are almost certainly completely unrelated to Francesco, makes it very hard to believe that the attributions to Francesco were made in error. I would like to add that there are several other pieces in the Uppsala manuscript with very unusual attributions. The manuscript contains two ricercars, which are described in the margins as 'ricercar di', followed by what appears to be a monogram. This seems to suggest that the scribe (who incidentally is also the scribe of the *Si bona suscepimus* setting) knew the composer's identity, but that for some reason he chose not to mention his name. Instead, he opted for what seems to be a deliberate mystification.

Francesco 84 and related versions

1546-10 Da Crema fol. b4v (Recercar undecimo: Ness edition App. 14)

1546-10 Da Crema fol. b4v (Recercar undecimo: Ness edition App. 14)

1549-8 Phalèse fol. Bii (Fantasia)

1549-8 Phalèse fol. Bii (Fantasia)

1552-1 Gerle fol. C1r-v (Das 6. Preambel)

1552-1 Gerle fol. C1r-v (Das 6. Preambel)

1615 Mertel p. 140 (Phantasia 9)

1615 Mertel p. 140 (Phantasia 9)

Basel F.IX.70 (Wurstisen) p. 41 (Fantasia)

Basel F.IX.70 (Wurstisen) p. 41 (Fantasia)

Florence Magl. XIX 168 fol. 11v-12r (Ricercha franco Milanese: Ness edition 84)

Florence Magl. XIX 168 fol. 11v-12r (Ricercha franco Milanese: Ness edition 84)

Basel F.IX.70 (Wurstisen) p. 56 (XVIII Fantasia commune P. NI.)

Basel F.IX.70 (Wurstisen) p. 56 (XVIII Fantasia commune P. NI.)

Sheet music for Geluit—Luthinerie, page 13. The score consists of four systems, each with two staves. The notation includes rhythmic flags, dynamic markings (f), and various musical symbols (accents, slurs, asterisks). The notes are written in a shorthand style using letters (a, b, c, e) and symbols (delta, plus, minus, dots).

System 1:

Staff 1: $\delta \quad \epsilon \quad \delta \epsilon a \quad \epsilon \quad \delta$ | $a \epsilon a \epsilon \delta$ | $f \quad \delta \quad c \quad a \quad a$ | $a \quad a$ | $a \quad a$

Staff 2: c | a | a | c | a | $c \quad c \quad \epsilon \quad f \quad h \quad f \quad e \quad c$ | $f \quad \delta$

System 2:

Staff 1: $\epsilon \quad \delta \quad c \quad \delta$ | $a \quad c \quad \delta$ | $f \quad \delta \quad c \quad a \quad a$ | $a \quad a$ | $a \quad a$

Staff 2: c | a | a | c | a | $a \quad b \quad \delta \quad b \quad a$ | $a \quad c$

System 3:

Staff 1: $\delta \quad \epsilon \quad \delta \epsilon a \quad \epsilon \quad \delta$ | $a \epsilon a \epsilon \delta$ | $f \quad \delta \quad c \quad a \quad a$ | $a \quad a$ | $a \quad a$

Staff 2: c | a | a | c | a | $c \quad c \quad \epsilon \quad f \quad h \quad f \quad e \quad c$ | $f \quad \delta$

System 4:

Staff 1: $c \quad a \quad c \quad \delta \quad c$ | a | $f \quad \delta \quad c \quad a$ | a | a | $\delta \quad b \quad a \quad \epsilon \quad a$ | a | $\delta \quad b \quad a$ | $c \quad c$

Staff 2: c | a | a | a | c | a | a | $a \quad c \quad c$ | δ

System 5:

Staff 1: $\delta \quad c \quad a \quad c$ | a | $f \quad \delta \quad c \quad a$ | a | a | $a \quad \epsilon \quad a$ | a | $\delta \quad b \quad a$ | $c \quad c$

Staff 2: c | a | a | a | c | a | a | $a \quad \delta$ | δ

System 6:

Staff 1: $c \quad a \quad \delta \quad c$ | a | $f \quad \delta \quad c \quad a \quad a$ | $a \quad \epsilon$ | a | $\delta \quad b \quad a$ | c | $a \quad c$

Staff 2: $c+$ | a | a | a | $c+$ | a | a | $a \quad \delta$ | δ

System 7:

Staff 1: $a \quad \delta \quad c \quad a \quad \delta \quad c \quad \delta \quad c \quad a \quad c$ | a | $f \quad \delta \quad c \quad \delta \quad c \quad a$ | $f \quad \epsilon \quad c \quad f \quad \epsilon \quad f \quad \epsilon \quad c \quad e$ | a | $\delta \quad b \quad a \quad b \quad a$ | c

Staff 2: c | a | a | c | c | a | a | $c \quad \delta$ | δ

♩	♩	♩		♩	♩		♩
b	a	δ	c	δ	a	b	c
c	a	δ	c	a	e	a	a

♩	♩	♩		♩	♩		♩
b	a	δ	c	δ	a	b	c
c	a	δ	c	a	e	a	a

♩	♩	♩		♩	♩		♩
b	a	δ	c	δ	a	b	c
c	a	δ	c	a	e	a	a

♩	♩	♩		♩	♩	♩	♩
b	a	δ	c	δ	a	b	c
c	a	δ	c	a	e	a	a

♩		♩	♩	♩	♩	♩	♩
	δ	c	δ	a	b	c	δ
	δ	c	a	e	a	a	a

♩	♩	♩	♩	♩		♩
b	a	δ	c	δ	a	b
c+	a	δ+	c	a	e	a

♩	♩	♩	♩	♩	♩	♩	♩
b	a	δ	c	δ	a	b	c
c	a	δ	c	a	e	a	a

First system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Second system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Third system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Fourth system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Fifth system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Sixth system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Seventh system of musical notation with notes and rests on a five-line staff.

Over de noodzaak van een bijgewerkte (en uiteindelijk herziene) editie van de luitmuziek van Francesco da Milano

André Nieuwlaat

In het jaar 1899 publiceerden J. A. Fuller Maitland en W. Barclay Squire hun baanbrekende editie van één van de beroemdste bronnen voor vroege Engelse klaviermuziek: het *Fitzwilliam Virginal Book*. Vanzelfsprekend was deze editie gebaseerd op de toenmalige stand van onderzoek. Hoewel er nog steeds veel onopgeloste vragen bestaan met betrekking tot het *Fitzwilliam Virginal Book*, is er door onderzoekers die het manuscript sindsdien bestudeerd hebben veel vooruitgang geboekt. Maar ondanks de toegenomen kennis en de veranderde inzichten is de editie van 1899 sindsdien onafgebroken in gebruik gebleven als standaard-editie, wat tot uitdrukking komt in de talloze ongewijzigde herdrukken die sindsdien verschenen zijn. Pas zeer onlangs is eindelijk een nieuwe wetenschappelijke editie van het *Fitzwilliam Virginal Book* gepubliceerd (verzorgd door Jon Baxendale en Francis Knights) waarin het wetenschappelijke onderzoek van de afgelopen 120 jaar verwerkt is.

Fuller Maitland en Barclay Squire waren pioniers op hun gebied, en het is dan ook niet verwonderlijk dat zij, zoals alle pioniers die zich begeven op onbekend terrein, af en toe fouten maakten, vaak omdat zij eenvoudigweg van bepaalde feiten nog geen kennis hadden. Maar dat doet natuurlijk niets af aan het belang van wat zij destijds gepresteerd hebben. Hun editie is meer dan een eeuw lang een constante bron van inspiratie geweest voor de generaties onderzoekers die na hen kwamen, en alleen al om die reden verdient de editie van 1899 alle respect.

De situatie met betrekking tot de bronnen voor luitmuziek is in sommige opzichten vergelijkbaar, afgezien van het feit natuurlijk dat er op dat gebied pas veel later sprake was van een systematisch wetenschappelijk onderzoek naar de overgeleverde bronnen. Eén van de mijlpalen was zonder enige twijfel de monumentale editie van de luitwerken van Francesco da Milano van 1970, verzorgd door Arthur Ness. (1) Evenals de editie van 1899 van het *Fitzwilliam Virginal Book* is de editie van Ness sinds zijn verschijnen onafgebroken door zowel wetenschappers als spelers in gebruik gebleven als standaard-editie. Toch lijkt de tijd rijp voor een nieuwe, herziene editie; een editie die nog altijd rechtstreeks gebaseerd dient te zijn op de editie van 1970 (2), maar waarin tevens alle ontwikkelingen verwerkt zijn die plaatsgevonden hebben in de voorbije vijf decennia.

Het spreekt voor zich dat wetenschappelijk onderzoek naar de werken van Francesco alleen mogelijk is wanneer daarbij beschikt kan worden over een volledige en accurate lijst van alle bekende bronnen. Sinds het verschijnen van de editie van Ness zijn er talloze belangrijke bronnen met muziek aan het licht gekomen (zoals de tweedelige editie van Sultzbach uit 1536, en de Barbarino- en Castelfranco-manuscripten), en sommige van die bronnen bleken zelfs aan Francesco toegeschreven stukken te bevatten die voordien onbekend waren. Vanzelfsprekend zijn deze bronnen niet terug te vinden in de editie van 1970. Dit feit alleen al zou meer dan voldoende reden moeten zijn om de index van werken uit die editie te actualiseren. Het ligt voor de hand om die bijgewerkte lijst van bronnen vervolgens via internet beschikbaar te stellen, zodat iedereen die geïnteresseerd is in de muziek van Francesco daarmee zijn voordeel kan doen. Daar komt bij dat de meeste bronnen voor de muziek van Francesco tegenwoordig online in facsimile beschikbaar zijn. Met betrekkelijk weinig inspanning zou de bijgewerkte lijst van bronnen, die ik zojuist voorstelde, uitgebreid kunnen worden met links naar die bronnen, en eventueel ook naar moderne edities van de afzonderlijke stukken.

Het actualiseren van de index van de editie van 1970 vormt tevens de aangewezen gelegenheid om een aantal fouten in de originele index te corrigeren. Gezien de enorme hoeveelheid werk die door Ness verricht is bij het samenstellen van zijn editie, en gezien ook het feit dat bij

het drukken van een dergelijk complex werk drukfouten bijna onvermijdelijk zijn, is het niet verwonderlijk dat de editie inderdaad een aantal onjuistheden bevat. Zo is de verwijzing 'See also Appendix, No. 17' onder nr. 31 onjuist; de juiste verwijzing dient te zijn naar 16, er is in dit geval overduidelijk sprake van een simpele drukfout. Maar zelfs kleine fouten zoals deze kunnen grote gevolgen hebben. Dit werd me onlangs duidelijk toen ik de tracklist zag van de CD van Nigel North, 'Dolcissima et amorosa', met daarop een selectie uit de werken van Francesco. Eén van de stukken op die CD is nr. 84. En afgaande op de index in de editie van 1970 lijkt er in eerste instantie ook geen reden te zijn om dat stuk *niet* op te nemen op een CD met muziek van Francesco: volgens de index is het stuk slechts in één bron te vinden (Florence Magl. XIX 168), en in die bron wordt het ondubbelzinnig toegeschreven aan 'franc[esc]o Milanese'. Maar een sterk verwante versie is te vinden in de Appendix van de index, onder App. 14. In de editie van 1970 ontbreekt echter onder nr. 84 een verwijzing naar App. 14 (hoewel omgekeerd onder App. 14 wél een verwijzing is opgenomen naar nr. 84). De index vermeldt voor App. 14 twee bronnen: twee gedrukte edities, beide uit 1546, met werken van Joan Maria da Crema (Brown 1546-10 en 1546-11). App. 14 is Da Crema's *Recercar undecimo*. Het is dus allerminst zeker dat de toeschrijving aan Francesco in het Florence manuscript wel betrouwbaar is, temeer daar de twee Da Crema-drukken beduidend ouder zijn dan Florence 168. Het is mij niet bekend of Nigel North op de hoogte was van de link met App. 14 toen hij besloot om nr. 84 op te nemen, maar het is evident dat hij, als dat niet het geval was, geen enkele reden had om te twifelen aan de authenticiteit van nr. 84.

Eerder schreef ik over de noodzaak om de index van Ness' editie aan te vullen met verwijzingen naar andere bronnen die Ness destijds onbekend waren, en die pas later aan het licht gekomen zijn. Nr. 84 / App. 14 is daarvan een uitstekend voorbeeld. De editie van 1970 vermeldt drie bronnen (Florence 168 en de twee Da Crema-drukken), maar er blijken er beduidend meer te zijn. In 1549 publiceerde Pierre Phalèse een versie (in Brown 1549-8) die nagenoeg identiek is aan het origineel van Da Crema, en in 1552 werd deze gevolgd door een versie van Hans Gerle (in Brown 1552-1) die Da Crema op de voet volgt maar extra versieringen bevat. Versies die sterker verwant zijn aan Florence 168 zijn te vinden in het Wurstisen luitboek (twee versies in Duitse tabulatuur, waarvan de tweede met extra versieringen) en in de gedrukte compilatie van Elias Mertel uit 1615, *Hortus musicalis*. Er blijken dus niet minder dan acht bronnen van het stuk te bestaan, en van deze is de laat 16de-eeuwse bron Florence 168 de enige waarin het stuk aan Francesco toegeschreven wordt. Ik heb de partituren van alle bekende versies als bijlage bij dit artikel opgenomen.

Dat brengt me bij de volgende kwestie; die van tegenstrijdige en twijfelachtige toeschrijvingen. In zijn editie heeft Arthur Ness zelf al zijn twijfels uitgesproken over de authenticiteit van een aantal stukken, waaronder de ricercars in Scotto's *Libro settimo* (Brown 1548-4). Hij schrijft:

"Scotto's *Libro settimo* of 1548 (48S7) is particularly curious, having fewer concordances and more obvious misprints than any other tablature containing Francesco's music. [...] The other ricercars have, uncharacteristically, a rambling formal structure, an absence of linear clarity, and a preponderance of jagged, nervous embellishment; in No. 51 an extended passage, measures 51-84, is too unimaginative for Francesco, even in one of his weaker moments. The ricercars in 48S7 should be studied with caution; they may be works for which we have no authentic text (if they are indeed Francesco's), and to which the "editor" of 48S7 has added his own material and embellishments." (p. 9)

De Amerikaanse musicoloog Victor Coelho sloot zich hierbij aan in zijn bijdrage over Francesco da Milano in *Musik in Geschichte und Gegenwart* (3):

"The large majority of these works may well be *opera dubia*, similar to the thirteen equally uncharacteristic fantasias attributed to Francesco in Borrono's *Intavolatura di lauto* of the same year, and the six fantasias attributed to him in Vincenzo Galilei's *Intavolature de lauto*, which are, at best, pastiches, and at worst largely the work of Galilei himself. [,,] Not surprisingly, none of

these pieces was ever reprinted."

In een eerder artikel had Coelho al beargumenteerd waarom er volgens hem goede reden was om te twijfelen aan de authenticiteit van de aan Francesco toegeschreven ricercars in het Cavalcanti luitboek en in de Galilei-druk van 1563:

"*Cavalcanti* and Galilei's first book of lute music, the *Intavolature de lauto* (Rome, 1563), contain between them fourteen unique fantasias or ricercars (I use the term equally) that are attributed to Francesco da Milano – six in Galilei's book and eight in *Cavalcanti*. These works do not appear in any other source. They are known to us only posthumously, and are transmitted in these sources that have no traceable ancestry to their alleged author. The works were nevertheless accepted as authentic by Ness and they appear in his edition of Francesco's lute music. But a close study of these fantasias reveals such stylistic incongruities with Francesco's authenticated output that their attribution to the lutenist cannot be accepted without a legitimate challenge. Most of them are far too long and their dense textures are totally unlike Francesco's printed work. The fantasias develop sequences to the point of tedium and cadential points are too infrequent; the idiomatic play, which is one of the most consistent and characteristic qualities of Francesco, is contorted, static, and awkward, and the development of subjects in most of the fantasias is perfunctory. [...] It is surprising that no one has ever questioned why (or how) some twenty years after Francesco's death, six new and unique fantasias appeared at the end of a book by Galilei, and almost thirty years later another eight fantasias, most of them also unique, appear in a Florentine manuscript [*Cavalcanti*], one with possible ties to Galilei." (4)

Ik raadpleegde Ness' editie van Francesco's werken voor het eerst toen ik begon met mijn onderzoek naar luitbronnen, nu ongeveer vijf jaar geleden. Ik twijfelde destijds aan de authenticiteit van twee stukken die aan Francesco toegeschreven worden: nrs. 82 en 83. Die twijfels waren onder meer gebaseerd op dezelfde overwegingen als die welke Coelho hier noemt.

Gesteld dat 82 en 83 inderdaad authentiek waren, dan leek het me uiterst onwaarschijnlijk dat die stukken pas ongeveer 50 jaar na Francesco's dood plotseling vanuit het niets zouden opduiken, en dan nog bovendien in een Engelse bron (het Holmes luitboek Dd.2.11). (5) Toen ik de lijst van bronnen nauwkeurig bestudeerde, viel het me op dat de vroegste vindplaatsen van Francesco's werken te verdelen zijn in drie categorieën: gedrukte edities gepubliceerd tijdens het leven van Francesco, gedrukte edities gepubliceerd na zijn dood (in de jaren 1540, en Galilei's *Libro primo* uit 1563), en een aantal manuscripten waarvan het merendeel gewoonlijk gedateerd wordt als eind 16-de eeuws.

Onlangs heb ik Victor Coelho's artikel over de ricercars in Cavalcanti herlezen, en ik besloot vervolgens na te gaan of het, gebruikmakend van de 'Incipit search' optie in de online database van Peter Steur en Markus Lutz, mogelijk was om concordansen te vinden voor deze ricercars. Tot mijn verbazing bleek dat inderdaad het geval te zijn: al snel vond ik concordansen voor nrs. 76 en 77. Het bleek in beide gevallen niet te gaan om ricercars (zoals omschreven in Cavalcanti), maar om intabulaties van vocale werken – en daarmee was dus aangetoond dat Coelho's twijfels over de authenticiteit van de ricercars in Cavalcanti, in ieder geval voor wat betreft deze twee stukken, volledig gerechtvaardigd waren. Nr. 76 is een intabulatie van Cypriano de Rore's madrigaal *Com'havran fin le dolorose tempre*, gepubliceerd door Gardano in 1547, vier jaar na de dood van Francesco. 'Ricerca 76' bleek (afgezien van de toonsoort) nagenoeg identiek te zijn aan een intabulatie van het madrigaal die Vincenzo Galilei opgenomen had in zijn eerste editie van *Fronimo* uit 1568. Nr. 77, dat in Cavalcanti volgt onmiddellijk na 76, bleek een intabulatie te zijn van Philippe Verdelot's *Si bona suscepimus*. Er zijn in drukken vanaf 1547 talloze intabulaties van dit werk te vinden, maar uit vergelijking van alle bekende versies blijkt dat 'Ricerca 77' waarschijnlijk gebaseerd is op de versie in het *Teutsch Lautenbuch* van Melchior Newsidler uit 1574; het stuk werd een toon naar boven getransponeerd om het geschikt te maken voor 6-korige luit (de Newsidler- versie is voor 7-korige luit), en het stuk werd ontdaan van alle versieringen. Het luitboek Uppsala 87 bevat een versie die nagenoeg identiek is aan die in

Cavalcanti, afgezien van twee verschillen: de versie in Uppsala 87 bevat maatstrepen (deze ontbreken in Cavalcanti), en bovendien is in Uppsala de tekst van *Si bona suscepimus* aan de partituur toegevoegd. (6)

Natuurlijk was ik erg blij toen ik deze concordansen gevonden had, die naar ik aannam tot dan toe onbekend waren. Maar toen ik op de Facebook-pagina van de Lute Society melding maakte van wat ik gevonden had, reageerde Arthur Ness met de mededeling dat Franco Pavan nr. 77 al eerder geïdentificeerd had, en daarover ook gepubliceerd had. Bovendien deelde Arthur me mee dat hij zelf al 76 herkend had als zijnde een intabulatie van De Rore's madrigaal.

Dat brengt me bij mijn laatste punt. Hoewel er over het leven en het werk van Francesco da Milano in de loop van de jaren vele artikelen gepubliceerd zijn in veel verschillende tijdschriften, is er voor zover ik weet nergens een volledige en actuele bibliografie beschikbaar. Het gevolg is dat de kennis die in de afgelopen 50 jaar verworven is verspreid is over allerlei bronnen, en dat het voor de geïnteresseerde onderzoeker lastig te achterhalen is of er over een bepaald onderwerp publicaties bestaan, en zo ja, waar die te vinden zijn. Ik ben van mening dat het onderzoek naar Francesco da Milano er enorm bij gebaat zou zijn wanneer de bijgewerkte lijst van bronnen voor de muziek, waarover ik eerder schreef, gecombineerd zou worden met een geactualiseerde lijst van alle relevante publicaties over Francesco en zijn muziek. Een dergelijke bibliografie zou gemakkelijk uitgebreid kunnen worden met links naar pdf's van de betreffende artikelen, op voorwaarde natuurlijk dat de auteurs of andere rechthebbenden daarvoor toestemming verlenen.

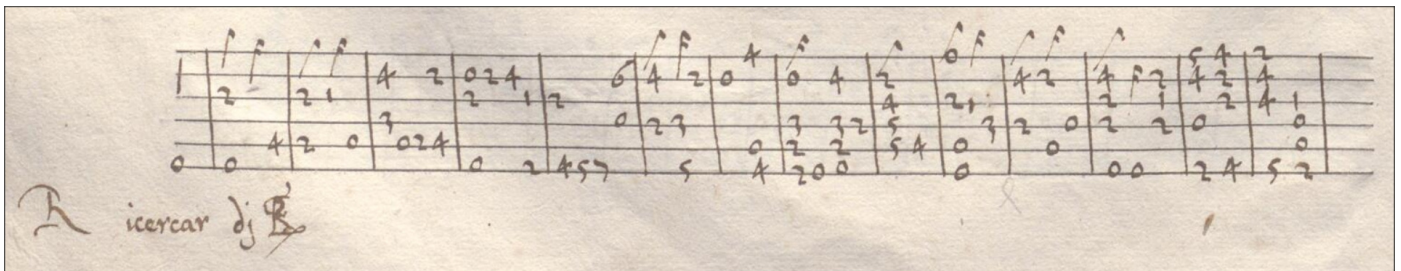
In zijn bijdrage aan *Musik in Geschichte und Gegenwart*, waaruit ik reeds eerder citeerde, schrijft Victor Coelho:

"Of the approximately 125 compositions that are assumed to be by Francesco, less than half of them were published during his lifetime, and many new and unique works attributed to him continued to appear almost fifty years after his death. Not surprisingly, the Francesco catalogue as it stands now reveals a stylistic and technical inconsistency that cries out for serious analytical scrutiny, a topic that Francesco scholars have shown a puzzling reluctance to broach. It is fairly clear that many attributions to Francesco cannot be accepted uncritically, and in seeking to ascertain what exactly Francesco did and did not write, recent studies have confronted this issue from a range of musicological perspectives."

De muziek van Francesco en de bronnen waarin die muziek overgeleverd is, verdienen het om uitgebreid en nauwkeurig bestudeerd te worden. Om dat te bevorderen is het nodig dat de toegankelijkheid van alle beschikbare informatie sterk verbeterd wordt. In dit artikel heb ik een aantal suggesties willen doen die op dat doel gericht zijn. Wetenschap – en dus ook musicologie – is per definitie een 'work in progress'. Maar vooruitgang kan eigenlijk alleen geboekt worden wanneer de omstandigheden waaronder het onderzoek verricht wordt optimaal zijn. Ik ben van mening dat alle mogelijkheden van de hedendaagse technologie benut moeten worden om dergelijke omstandigheden te creëren. De editie van Arthur Ness uit 1970 is nog altijd de standaard-editie, en ik twijfel er niet aan dat dit ook nog geruime tijd zo zal blijven. Iedereen die zich bezighoudt met het werk van Francesco da Milano is heel veel dank verschuldigd aan het geweldige pionierswerk dat Arthur Ness een halve eeuw geleden verricht heeft. Maar dat neemt niet weg dat we realistisch moeten zijn, en dat het onvermijdelijk is dat zijn editie van 1970 vroeg of laat opgevolgd zal worden door een volledig herziene editie, gebaseerd op de kennis en de stand van onderzoek op dat moment. Dergelijke ontwikkelingen zijn nu eenmaal inherent aan wat wetenschap is. De voorstellen die ik in dit artikel gedaan heb, en die feitelijk niet veel meer inhouden dan het actualiseren van de editie van 1970, vormen slechts een eerste stap in die richting. Ik denk dat iedereen het wel met mij eens zal zijn dat het onwenselijk is wanneer het uiteindelijke doel (een volledig herziene versie) pas over 120 jaar bereikt wordt, zoals dat het geval was met het *Fitzwilliam Virginal Book*.

Eindnoten:

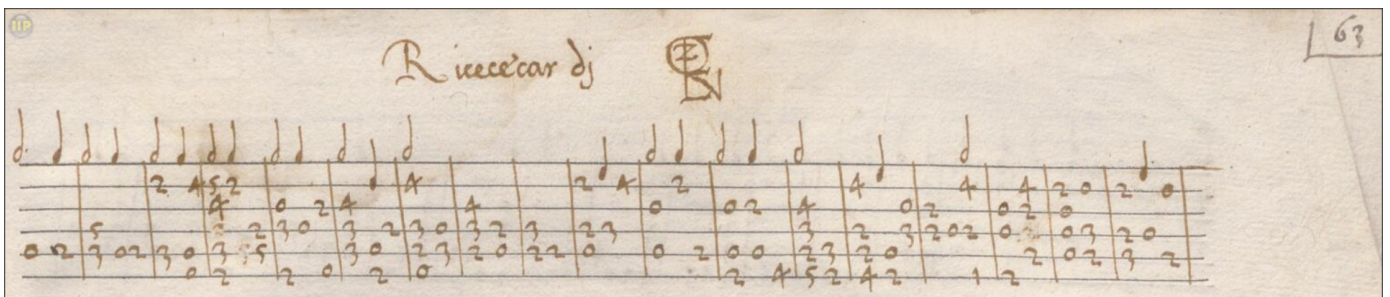
- (1) Arthur J. Ness (ed.), *The Lute Music of Francesco Canova da Milano (1497-1543)*, Cambridge Mass., Harvard University Press, 1970.
- (2) De nummering van de editie van Ness wordt algemeen gebruikt in de literatuur, en het zou daarom dwaas en uiterst onpraktisch zijn om een nieuwe nummering in te willen voeren.
- (3) Engelse vertaling te vinden op <http://people.bu.edu/blues/documents/FrancescoMGG.Coelho.pdf>
- (4) 'The reputation of Francesco da Milano (1497-1543) and the Ricercars in the "Cavalcanti Lute Book"', in: *Revue Belge de Musicologie / Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, Vol. 50 (1996), p. 51-52; te vinden op http://people.bu.edu/blues/documents/Coelho_Cavalcanti.pdf
- (5) Artikelen over mijn onderzoek naar de authenticiteit van Francesco 83 en 82 werden eerder gepubliceerd in respectievelijk *Luthinerie* 76 (december 2018) en 77 (maart 2019).
- (6) Het feit dat twee stukken, toegeschreven aan Francesco en te vinden op opeenvolgende pagina's in dezelfde bron, beide intabulaties blijken te zijn van vocale werken die vrijwel zeker niets met Francesco te maken hebben, maakt het wel erg onwaarschijnlijk dat die toeschrijvingen het gevolg zijn van een vergissing. Ik wil er in dat verband op wijzen dat er in de bron Uppsala 87 wel meer toeschrijvingen voorkomen die bijzonder opmerkelijk zijn. Het manuscript bevat twee ricercars, die in de marge omschreven worden als 'ricercar di', gevolgd door iets wat een monogram lijkt te zijn. Dit lijkt er op te wijzen dat degene die de muziek noteerde (en die overigens dezelfde persoon is als de schrijver van *Si bona suscepimus*) wel de identiteit van de componist kende, maar er om wat voor reden dan ook voor koos om de naam niet te noemen. Het gebruik van een monogram in beide titels lijkt te wijzen op een opzettelijke mystificatie.

Ricercar 1 & 2 met monogram
Uppsala 87 f. 61v-62r & 63r v zie noot 6

De vorige artikelen van André Nieuwlaat zijn nog altijd online consulteerbaar, mocht u ze nog niet gelezen hebben:

www.lute-academy.be/ons-tijdschrift

In Memoriam Godelieve Spiessens

Sigrid Wirth wijdde in *Lauten Info* 2/2020 van de Duitse zustervereniging de DLG een artikel aan het overlijden van onze betreunde medewerkster.

Zie ook onze artikelen verschenen in *Geluit Luthinerie* 81 van juni 2020
www.lute-academy.be/ons-tijdschrift

Ricercar di [monogram]

Uppsala 87 fol. 61v-62r

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

a a e c a a c e f e c a a a a c e

a	e	c	a	a	c	e	f	e	c	a	a	a	a	c	e
c	c	b	e	c	c	b	c	g	e	c	a	e	e	c	b
e	c	a	c	e	b	c	y	e	c	a	e	c	a	e	c

15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

f c e h f e c a f e c a a a a c e a

a	a	h	a	c	a	c	b	a	e	c	a	a	c	e	a
e	b	c	g	a	c	a	c	b	a	e	c	b	b	c	a
c	a	h	e	c	a	e	e	c	a	e	c	a	c	e	f

30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45

e a c e f c e a c e a c a e c a a e a e a e a

e	a	c	e	f	c	e	a	c	e	a	c	a	e	c	a
b	c	a	c	d	a	c	a	e	c	b	c	b	a	c	d
c	e	c	e	a	c	e	c	a	e	c	a	e	c	a	e

40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55

c d a a c d a c c d a c e a c e a c e a e c e a e c a c e a c a a e

c	d	a	a	c	d	a	c	c	d	a	c	e	a	c	e
a	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a
a	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a

50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65

a a c e a c e a a c e f c e f c e c a a a e c e c e f c e c e f e c

a	a	c	e	a	c	e	a	a	c	e	f	c	e	f	c
c	c	a	c	d	a	c	e	f	d	c	d	a	f	c	c
a	a	c	e	a	c	e	a	a	c	e	f	c	e	f	c

65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80

c a a a a e c e a c a e c e a c e a e a c e a c e a c e a e

c	a	a	a	a	e	c	e	a	c	a	e	c	e	a	c
e	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a	c	e	a
a	f	c	b	c	b	f	b	b	c	a	c	b	e	c	b

80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95

c a a c e c a e c a a a a a e c e c e f e c f c f e c e c e f a a a

c	a	a	c	e	c	a	e	c	a	a	a	a	a	e	c
c	d	c	d	c	a	b	b	c	b	c	h	c	e	c	b
c	e	e	c	b	e	c	c	e	c	e	g	c	e	c	b

mededeling:

Lidgeld 2020

- 25,00 EUR (België)
- 30,00 EUR (Buitenland)
- 30,00 EUR of meer (erelid)
- 10,00 EUR (student)

communiqué :

Cotisation 2020

- 25,00 EUR (Belgique)
- 30,00 EUR (étranger)
- 30,00 EUR ou plus (membre d'honneur)
- 10,00 EUR (étudiant)

De Belgische Luitacademie / Académie belge du Luth,

17 Av. Dr. Decroly, 1180 Bruxelles-Brussel

IBAN BE92 0636 1463 9323

**L'agenda complet et à jour des concerts, activités et rencontres,
Des petites annonces avec descriptions détaillées et illustrations,
Les anciens articles de Geluit-Luthinerie en pdf
Un album de photos,
Des centaines de liens sélectionnés et classés pour vous,
Tout ceci se trouve sur notre tout site Internet**

www.lute-academy.be

**De volledige meest recente versie van de agenda met concerten, activiteiten en luitdagen
Zoekertjes met uitgebreide beschrijving en foto's,
De vorige artikels van Geluit-Luthinerie in pdf-vorm
Ons fotoalbum,
Honderden links voor u geselecteerd en per soort geklasseerd:
Bouwers, andere luitverenigingen, snaren, spelers
Dit is allemaal te vinden op onze website**

De Belgische Luitacademie is een feitelijke vereniging die als doel heeft contacten te leggen tussen de luitliefhebbers in België.

Secrétariat-Secretariaat & Rédaction -Redactie :

Greet Schamp

Prins Boudewijnlaan 133, B-2650 Edegem

tel : 03 289 01 19

E-mail : contact@lute-academy.be

Internet site : www.lute-academy.be

Compte bancaire / Bankrekening :

BE92 0636 1463 9323

L'Académie belge du Luth est une association de fait dont le but est de favoriser les contacts entre les passionnés du luth en Belgique.

Les articles publiés n'engagent que la responsabilité de leurs auteurs .

De artikels verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Si vous n'êtes pas sûr d'avoir payé, envoyez un courriel à Frank Schaffels qui pourra vous fournir l'information.

Weet je niet meer zeker of je het lidgeld al betaald hebt, vraag het aan Frank Schaffels:

fschaffels@gmail.com

